

نگاهی به زندگی و آثار

کتاب

به انگیزه انتشار کتاب بولتمان جوان در سال ۲۰۰۸

روپولت
بولتمان

محمد اخگری

Ballmann
1884 - 1976

سازمان مطالعات

کارل رودولف بولتمان (Karl rudolf Bultmann) دین‌شناس و مهم‌ترین مفسر انجیل در قرن بیستم، در سال ۱۸۸۴ میلادی (۱۸۸۴/۸/۲۰) در اولدن بورگ (oldenburg) به دنیا آمد و در سال ۱۹۷۶ (۱۹۷۶/۷/۳۰) در ماربورگ (Marburg) دیده از جهان فروبست. پدر و مادرش از خانواده‌های مبلغان مذهبی بودند. در فاصله سال‌های ۱۸۹۵ تا ۱۹۰۳ در اولدن بورگ به هنرستان رفت، اما سپس به تحصیل الهیات پروتستان در توبینگن، برلین و ماربورگ پرداخت. در توبینگن بیش از همه تحت تأثیر کارل مولر (Karl Mueller) مورخ کلیسا بود، در برلین هرمان گونکل (Hermann Gunkel) و آدولف فن هارناک (Adolf von Harnack) بر او اثرگذار بودند. دیگر استادان او در ماربورگ، ویلهلم هرمان (Wilhelm Herrmann)، آدلف یولیشر (Adolf Juelicher) و یوهانس وایس (Johannes Weiss) بودند.

در سال ۱۹۰۸ به تشویق وایس به مطالعه درباره خطابه پولس پرداخت و در سال ۱۹۱۰ به راهنمایی هایت موللر (Heitmueller) با نوشتن رساله‌ای درباره همین خطابه به درجه دکتری نائل آمد. طی سال‌های بعد تا سال ۱۹۲۱ به تدریس در دانشگاه‌های مختلف از جمله دانشگاه گیسن پرداخت، اما در سال ۱۹۲۱ به ماربورگ بازگشت و به عنوان جانشین هایت موللر، تدریس در کرسی استادی درس «عهد جدید» را بر عهده گرفت و این کار را تا سال ۱۹۵۱ ادامه داد. طی این دوران او با اندیشمندانی همچون هنس فن روزن (Hans von Rosen)، گوستاو هولشر (Gustav hoelscher) و هم‌چنین رودولف اوتو (rudolf Otto) همکاری بود. در همین دوران بولتمان با فلاسفه عصر خویش نیز مراودات و مکاتبات علمی داشت که از آن میان می‌توان به فیلسوفانی چون مارتین هایدگر، نیکولای هارتمن، اریش فرانک و هانس گئورگ گادامر اشاره نمود.

بولتمان شاگردان بسیاری را در حوزه دین و الهیات مسیحی تربیت کرد که برخی از آنان بعدها بسیار شهرت یافتند که از میان آنان می‌توان از گرهارد کروگر (۱۹۰۲-۷۲) هان آرنست (Hana Arendt 1906-75) و هانس یوناس (Hans Jonas) نام برد. یوناس سمینارهای بولتمان را، مکتبی فراموش‌نشده در تفکری پرسشگر توصیف می‌کند.

آثار بولتمان

بولتمان آثار بسیاری را در قالب مقاله و کتاب منتشر کرده است که فهرست کامل آن‌ها بسیار طولانی خواهد بود، اما اولین مقاله او در سال ۱۹۰۸ با عنوان «تحقیقی در عهد جدید» به چاپ رسیده است. نگاهی به فهرست نوشته‌های بولتمان نشان می‌دهد که بیشتر نوشته‌های او حول محور عهد جدید و ویژگی‌های مختلف ادبی و محتوایی آن است. این مطالعات بولتمان را در نقد و تحلیل و تفسیر عهد جدید یاری می‌دهد و از این روست که آثار مهم وی نیز در این حوزه به رشته تحریر درآمده‌اند که گزیده‌ای از آن‌ها در این جا معرفی می‌گردد:

۱. تاریخ سنت اناجیل همخوان، گوتینگن، ۱۹۲۱:

Die Geschichte der synoptischen Tradition. FRLANT

29. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 1921. (10. Aufl. 1995)

این کتاب نخستین بار در سال ۱۹۲۱ منتشر شد و یکی از مهم‌ترین کتاب‌های بولتمان به شمار می‌رود. واژه Synoptisch برگرفته از ریشه synopse به معنای «طرح» و «نگاه کلی» است و در معنای تخصصی مقابله نمودن دو متن با یکدیگر است و در اصطلاح اناجیل لوقا، مرقس و متی را می‌گویند که در مقایسه با یکدیگر تقریباً مشابه و همخوان هستند. بولتمان در این اثر به شیوه خاص خود که بیشتر استقرایی و تحلیلی بود، به نقد متن اناجیل همخوان پرداخت و تحلیلی از فرآیند شکل‌گیری و تدوین و ویرایش سنت‌هایی ارائه کرد که در ضمن داستان‌ها و حکایات زندگی عیسی قرار دارند. این کتاب در کنار کتاب کارل

لودویگ اشمیت (Karl Ludwig Schmidt) با عنوان چارچوب تاریخ مسیح (۱۹۱۹) و کتاب مارتین دیبلیوس (Martin Dieblius) با عنوان صورت تاریخی انجیل (۱۹۱۹) یکی از آثار مهم در حوزه تاریخ اناجیل همخوان به شمار می‌رود. نتیجه مطالعات او ارزش-گذاری تازه‌ای از هدف و برنامه اناجیل است. عیسایی که او معرفی می‌کند، عیسای تاریخی نیست، بلکه عیسای ایمان و سنت است. بولتمان با طرح این نظریه در آغاز قرن بیستم جهت‌گیری مهم تازه‌ای را ایجاد کرد.

۲. چه معنایی دارد که از خدا سخن بگوییم؟، ۱۹۲۵، توپینگن:

Welchen Sinn hat es, von Gott zu reden? (1925), in:
ders., Glauben und Verstehen. Gesammelte Aufsätze. Band
37. (auch in: Neues Testament und-1, Tübingen 1933, 26
(12-christliche Existenz, 2002 [s. u.], 1

این گفتار که در جلد اول مجموعه مقالات او در سال ۱۹۲۳ به چاپ رسیده و در سال ۲۰۰۲ نیز در کتاب عهد جدید و وجود مسیحی نیز درج گردیده، به موضوع خدا می‌پردازد که بنابر نظر بولتمان موضوع الهیات است. بولتمان می‌گوید: نمی‌توان درباره خدا سخن گفت، زیرا او تعیین‌کننده همه واقعیت است. فقط می‌توان از خدا سخن گفت؛ یعنی وجودی، یعنی مرتبط با وجود خود. بولتمان از تعبیر «به کلی دیگر» (Ganz andere) درباره خدا بهره می‌گیرد. او این اصطلاح را از رودولف او تو اقتباس کرده و البته تعبیری خاص از آن ارائه داده است.

۳. عیسی، ۱۹۲۶، برلین: مطالعات فرهنگی
پرتال بین‌المللی علوم انسانی

Jesus. Berlin 1926. (3. Aufl. Tübingen 1951; 4. Aufl.
(München 1970

بولتمان به عیسی نیز تنها از منظر تاریخی و به عنوان حامل وحی نمی‌نگرد. از نگاه او عیسای دعوت‌کننده اولیه و اصلی، در اناجیل هم‌نوا به مسیح؛ یعنی به شخصی بدل شده است که آن را فعل قطعی خداوند برای انسان‌ها اعلان کرد. بنابر این، او فرآیندی را در مسیح‌شناسی آشکار می‌کند که بدان وسیله عیسای دارای وجود تاریخی به ایده اسطوره‌آمیز موجود آسمانی، لوگوس از قبل موجود و شریک‌العله هستی مبدل می‌گردد.

۴. انجیل یوحنا، ۱۹۴۱، گوتینگن:

۹. تاریخ و فرجام‌شناسی، ۱۹۵۸، توپینگن:
- Das Evangelium des Johannes. KEK 2. Göttingen 1941. (10. Aufl. 1978)
۵. سه رساله یوحنا، ۱۹۶۷، گوتینگن:
- Geschichte und Eschatologie. Tübingen 1958. (2. Aufl. 1964)
- Die drei Johannesbriefe . KEK 14. Göttingen 1967.
۱۰. ایمان و فهم، مجموعه مقالات، ۱۹۳۳، توپینگن:
۶. عهد جدید و اسطوره‌شناسی، ۱۹۴۱:
- Glauben und Verstehen (abgekürzt: GuV). 4 Bde. 1933, Tuebingen
- Neues Testament und Mythologie. Das Problem der Entmythologisierung der neutestamentlichen Verkündigung (1941). in: H. -W. Bartsch (Hg.): Kerygma und Mythos, Band 1. 1948. 4. Aufl. Reich, Hamburg, 48. (programmatischer Aufsatz der-1960, 15 (Entmythologisierung)
- مجموعه مقالات بولتمان با عنوان ایمان و فهم که شامل مجلدات تازه‌ای از مقالات مختلف بودند، در سال‌های بعد نیز به چاپ رسیدند. بولتمان مقالات بسیاری در موضوع عهد جدید داشته است که تعدادی از آن‌ها را در این جا معرفی می‌کنیم:
۱. ویژگی ادبی عهد جدید، دنیای مسیحیت (Christliche Welt)، شماره ۲۲، ۱۹۰۸
- این کتاب، یکی از آثار مهم بولتمان به شمار می‌آید که شهرت او را به همراه آورد، چراکه غالباً بولتمان با موضوع اسطوره‌زدایی شناخته می‌شود. او ابتدا این موضوع را در مقاله‌ای با این عنوان بیان نمود و به مسئله اسطوره‌زدایی پرداخت و در واقع، با این مقاله مباحث هرمنوتیکی خود را پی‌افکند. کتاب با نام کریگما و میتوس (پیام مسیح و اسطوره) منتشر شد.
۲. عهد جدید، کلام عهد جدید، (Theologische Rundschau)، ۴۰، ۱۹۱۵
۳. مقدمه‌ای بر عهد جدید، (Theologische Rundschau)، ۱۸، ۱۹۱۵
۴. دین و فرهنگ، دنیای مسیحیت، ۳۴، ۱۹۲۰
۷. مسیحیت آغازین در چارچوب ادیان باستان، ۱۹۴۹، زوریخ:
۵. خدا در طبیعت، دنیای مسیحیت، ۱۹۲۲، ۳۶
- Das Urchristentum im Rahmen der antiken Religionen. Zürich 1949
۶. پولس و عرفان معاصر او، (Theologische Literaturzeitung)، ۴۷، ۱۹۲۲
۸. الهیات عهد جدید، ۱۹۴۸-۱۹۵۳، توپینگن:
۷. درباره عبادت، دنیای مسیحی، ۱۹۲۲، ۳۶
۸. انجیل یوحنا، (Theologische Literaturzeitung)، ۴۸، ۱۹۲۳
- Theologie des Neuen Testaments (1948 1953). UTB 630. 7. durchges. Aufl. hg. v. Otto Merk. Mohr (Siebeck), Tübingen 1977 (über mehrere Jahrzehnte Standardwerk der (ev. Theologie

و فهم منتشر شده‌اند. بولتمان با اندیشمندان هم‌عصر خویش نیز مکاتبات علمی فراوانی داشته که به صورت کتاب منتشر گردیده‌اند. درباره بولتمان و افکار و اندیشه‌های وی مقالات و کتاب‌های فراوانی به زبان‌های مختلف منتشر گردیده است.

به‌تازگی نیز کتابی با نام بولتمان جوان: نقبی بر فهم او از خداوند به قلم دکتر ویلیام دی. دنیسون منتشر شده است. این کتاب در سال ۲۰۰۸، از سری کتاب‌های مرکز مطالعاتی دانشگاه امریکا-بخش دین و الاهیات و انتشارات New York: P. Lang، مشتمل بر ۷ فصل و در ۲۴۵ صفحه تنظیم شده است. مؤلف کوشیده است ضمن ارائه اطلاعات مبسوطی از دوران زندگی بولتمان، مشتمل بر روزگار نوجوانی و جوانی و نیز علائق و گرایش‌های تحصیلی وی، به بررسی حیات علمی و نقد آراء و نظریات الاهیاتی او بپردازد. محور کتاب برداشت بولتمان از خدای مسیحیت است، خدایی که بولتمان از بدو نوجوانی در جست‌وجوی چگونگی درک او و پیام او بود. بولتمان سیر مطالعاتی خود را با فحوص و غور در آثار اندیشمندان و الاهی-دانان مختلف آغاز کرد و با حضور در کلیسای پروتستان آلمان در پی شناخت جدیدی از شخص خداوند می‌گشت. نوکانت‌گرایی لوتری ماربورگ، نمای فرجام‌شناسانه موجود در مکتب تاریخ ادیان، الاهیات دیالکتیکی و فلسفه‌های دیگر در بحث وجود و... همگی زمینه‌ساز تابش اندیشه‌های جدید در وی گردید. بولتمان ضمن این مطالعات همچنان بر این اعتقاد خود پای می‌فشرد که خداوند همان نیروهای درونی حیات در انسان است، این عقیده بن‌مایه افکار او در دوره‌های نخستین شکل‌گیری عقاید الاهیاتی اوست، اما پس از آن و طی پروسه تحقیقاتی در یافته‌های الاهیاتی خود، اذعان کرد که نو-کانتی لوتری سازه اصلی در تحلیل، نقد و مقاوم کردن درک او از مفهوم خداوند بوده است. بولتمان در لوای این ساختار نو-کانتی است که اظهار می‌کند که خداوند نمی‌تواند فرمول هر تفسیر و برداشت علمی، اخلاقی و یا هنری باشد. مقصود وی آن است که خداوند نمی‌تواند موضوع یا مظهر تعقل انسان باشد، خداوند تعقل انسان را تعالی می-بخشد. وی در سال ۱۹۲۵، به مدد الاهیات دیالکتیکی و نیز هایدگر، صورت‌بندی یک‌دست خود از فهم کانت‌گرایی نو از خداوند را ارائه داد. بولتمان پیام انجیل را در کلیساها و سالن‌های اکادمی این‌گونه اعلان می‌نماید که اتحاد میان عوام الناس و مفسران و محققان و نیز زندگی شخصی هر کس به دریافتی مجهول از تجلی خداوند در ما و یک عقیده معلوم به آن تجلی به‌واسطه ایمان بستگی دارد

۹. مسئله اخلاق در پوس، مجله مطالعات عهد جدید (Zeitschrift fuer neutestamentalische Wissenschaft) ۳۳، ۱۹۲۴

۱۰. مفهوم مسیحی ایمان، عشق، امید: بخش‌هایی از یک سخنرانی، مجله دروس انجیل (Zeitschrift fuer den evangelischen Religionsunterricht)، ۳۶، ۱۹۲۲

۱۱. ماهیت روش دیالکتیک (Zwischen den Zeiten)، ۱۹۲۶

۱۲. مسئله الاهیات دیالکتیک (Zwischen den Zeiten) ۴، ۱۹۲۶

۱۳. انجیل یوحنا در تحقیقی تازه، دنیای مسیحیت، شماره ۴۱، ۱۹۲۷

۱۴. فرجام‌شناسی و انجیل یوحنا (Zwischen den Zeiten) ۶، ۱۹۲۸

۱۵. مفهوم وحی در عهد جدید، توپینگن، ۱۹۲۹

۱۶. معنای عیسای تاریخی برای الهیات پولس (۱۹۲۹، ۸، Theologischen Blaetter)

۱۷. ایمان به خدای آفریننده، الاهیات پروتستان، ۱، ۱۹۳۴

۱۸. خاستگاه و مفهوم گونه‌شناسی به عنوان روش هرمنوتیک، Theologische Literatur Zeitung، ۷۵، ۱۹۵۰

۱۹. پاسخ به کارل یاسپرس، Schwiezerische Theologie، Umschau، ۳۳، ۱۹۵۳

۲۰. امید در مسیحیت و مسئله اسطوره‌زدایی، Unterwegs، ۱۹۵۳، ۷

مجموعه مقالات بولتمان در مجلدات مختلف کتاب ایمان